

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΙ

Του Δρα ΤΑΣΟΥ ΦΑΚΙΟΛΑ

Ειδ. Ἐπιστήμονος τῆς Ἀνωτ. Βιομηχανικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης

Ἡ δεκαετία τοῦ 80 ἄρχισε μὲ ἓνα νέο καὶ πολυδάπανο κυνήγι ἐξοπλισμῶν. Τὰ γεγονότα στὴ Μέση Ἀνατολή, Ἀφγανιστάν, Πολωνία κ.ἄ. βάζουν ἔντονα τὴ σφραγίδα τους καὶ κάνουν αὐτὸ τὸ παιχνίδι ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνο. Οἱ ἐξοπλισμοὶ σ' ὄλο τὸν κόσμο ξεπερνοῦν τὰ 500 δισεκατομμύρια δολλάρια τὸ χρόνο.

Ὅρισμένοι πιστεύουν πὼς στὸν ἀγῶνα δρόμου τῶν ἐξοπλισμῶν οἱ ἰθύνοντες τῆς ΕΣΣΔ θὰ ὑποχρεωθοῦν νὰ χαμηλώσουν τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ, πρᾶγμα ποῦ θὰ προκαλέσει τὴ δυσφορία του καὶ τὸν κλονισμό τῆς ἡγεσίας του, εἴτε τὸν πειθαναγκασμὸ τῆς τελευταίας νὰ ἀλλάξει ἐξωτερικὴ πολιτικὴ.

Πρὶν δοθεῖ ἀπάντηση κατὰ πόσο ἡ ἄποψη αὐτὴ εἶναι σωστὴ ἢ ὄχι, κρίνεται ἀπαραίτητο νὰ γίνῃ μιὰ σύντομη ἀναδρομὴ στὴ νεώτερη ἱστορία τῆς ΕΣΣΔ καὶ νὰ ἐξεταστῇ ἡ δομὴ τῆς οἰκονομίας της καθὼς καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἡ χώρα αὐτὴ μεταβλήθηκε σὲ παγκόσμια δύναμη πρῶτου μεγέθους.

Χωρὶς γνώση τῶν μεθόδων οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης τῆς ΕΣΣΔ εἶναι δύσκολο, ἂν ὄχι καὶ ἀδύνατο, νὰ κατανοηθεῖ ἡ σημερινὴ πολιτικὴ τῆς ἡγεσίας της καὶ οἱ σκοποὶ ποῦ ἐπιδιώκει. Ἡ περίοδος 1928 - 1945, καὶ ἰδιαίτερα ἐκείνη τοῦ πολέμου, παρουσίασε ἀνάγλυφα τὶς ἀσθενεῖς καὶ δυνατὲς πλευρὲς τοῦ σοβιετικοῦ καθεστώτος καὶ γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ ὄχι μόνον τὸ πρόσφατο παρελθὸν ἀλλὰ ταυτύχρονα τὸ παρὸν καὶ τὸ ὄρατὸ μέλλον του.

1. Βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη καὶ πολεμικὲς δαπάνες

Τὸ 1937 ἡ ΕΣΣΔ στὸν ὄγκο τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς κατέλαβε τὴ 2η

* Λόγω τῶν διαφορῶν ποῦ ὑπάρχουν στὴ σοβιετικὴ καὶ δυτικὴ μέθοδο ὑπολογισμοῦ τῆς παραγωγῆς καὶ γιὰ νὰ εἶναι δυνατὲς οἱ συγκρίσεις, χρησιμοποιοῦνται ἀποκλειστικὰ σοβιετικὰ στοιχεῖα καὶ ἐκτιμήσεις, ποῦ ἀντλοῦνται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ σοβιετικὲς πηγές.

θέση, μετά τις ΗΠΑ, στον κόσμο, έναντι της 3ης το 1932 και 5ης το 1928¹.

Το 1940 ή βιομηχανική παραγωγή της ΕΣΣΔ αυξήθηκε, σε σύγκριση με το 1928, 6,5 φορές, ή δε παραγωγή μέσω παραγωγής - 10 φορές και ποσοστιαία από 39,5 % σε 61,2 % (το 1913 - 33,3 %) ²

Ίδιαίτερα μεγάλη ήταν η αύξηση της παραγωγής μηχανών, βιομηχανικού εξοπλισμού και προϊόντων μετάλλου. Το 1928 - 1940 ή παραγωγή τους αυξήθηκε 20 φορές ή δε συμμετοχή τους στο σύνολο της βιομηχανικής παραγωγής έφθασε 36 % ³.

Στην περίοδο 1913 - 1940 ή παραγωγή της βιομηχανίας αυξήθηκε 8,5 φορές, της μεγάλης βιομηχανίας 12 φορές, της μηχανουργίας και επεξεργασίας μετάλλου 35 φορές, της ηλεκτρικής ενέργειας 25 φορές ⁴.

Τα θεαματικά αυτά αποτελέσματα επιτεύχθηκαν με τεράστιες επενδύσεις στη βιομηχανία, όπου από 740 εκατομμύρια ρούβλια την περίοδο 1918 - 1928 (χωρίς το τελευταίο τρίμηνο του 1928) οι επενδύσεις ανήλθαν σε 3310 εκατομμύρια στο πρώτο 5χρονο (1929 - 1932) και σε 7352 εκατομμύρια ρούβλια στο δεύτερο (1933 - 1937). Η συμμετοχή της βιομηχανίας στο σύνολο των επενδύσεων από 16,8 % ανήλθε σε 38 % στο πρώτο πεντάχρονο και σε 37,3 % στο δεύτερο, της δε παραγωγής μέσω παραγωγής (ομάδα Ι) από 11,5 % σε 31,7 %, και 30,5 % αντίστοιχα⁵.

Για τη χρηματοδότηση της βιομηχανίας μόνο στην περίοδο 1938 - 1941 εκδόθηκαν τέσσερα όμολογιακά δάνεια συνολικού ύψους 3,4 δισεκατομμυρίων ρουβλίων ⁶.

Λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων της εγχώριας παραγωγής, για την προμήθεια των απαραίτητων κεφαλαιουχικών αγαθών, ή Σοβιετική Ένωση κατέφυγε στη διεθνή αγορά. Τις παραμονές του πρώτου πεντάχρονου ή ΕΣΣΔ κάλυψε 30 % των αναγκών της σε μηχανήματα από εισαγωγές. Το 1931 το ειδικό βάρος της στις παγκόσμιες εισαγωγές μηχανημάτων και βιομηχανικού εξοπλισμού ανήλθε σε 33 % και το 1932 σε 50 % ⁷

Το πόσο ταχείς ήταν οι ρυθμοί ανάπτυξης της σοβιετικής βιομηχανίας γί-

1. Ο εξηλεκτρισμός της Ρωσίας. Μόσχα (Μ.) 1960, σελ. 136 : Μ. Βόλφ, Κλούπτ. Στατιστική Οικονομικής Γεωγραφίας χωρών καπιταλιστικού κόσμου Μ. 1959, σ. 44.

2. Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία ΕΣΣΔ : «Η Λαϊκή Οικονομία της ΕΣΣΔ», Μόσχα 1956, σ. 46, 52.

3. Σ. Ρόζενφελντ, Κ. Κλιμένκο. Η ιστορία της Σοβιετικής Μηχανουργίας. Μ. 1961, σ. 359.

4. Η Λαϊκή Οικονομία της ΕΣΣΔ Μ. 1956, σελ. 28, 71, 74.

5. Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία ΕΣΣΔ. Η Λαϊκή Οικονομία της ΕΣΣΔ το 1978. Στατιστική Έπετηρίδα Μ. 1979, σ. 342.

6. Η έκβιομηχάνηση της ΕΣΣΔ. Περίοδος 1938 - 1941. Μ. 1973, σελ. 7.

7. "Soviet Export" Μ. 1978, Ν. 5, p. 30 : «Νέα και Νεότερη Ιστορία» Μ. 1977, Ν. 4, σ. 5.

νεται πιό αντιληπτό, όταν συγκριθοῦν μὲ ἐκείνους τῆς Γερμανίας καὶ Ἰαπωνίας.

Στὴ Γερμανία ὁ δείκτης τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς (1929 = 100) ἀνῆλθε σὲ 125,7 % τὸ 1938. (Τὸ 1933 εἶχε πέσει στὸ 60,7 %) ¹ καὶ στὴν Ἰαπωνία (μεταποίηση) σὲ 164 τὸ 1939 (1931 = 100) ².

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Δείκτες βιομηχανικῆς παραγωγῆς Γερμανίας (στά προπολεμικά σύνορα)

1938	1939	1940	1941
100	106	102	105

Πηγή: Ἱστορία τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου (ΙΔΠΠ) Μ. 1974, τ. 3, σ. 291.

Τὸ 1941, δηλαδή δυὸ χρόνια μετὰ τὸ ξέσπασμα τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἢ βιομηχανικὴ παραγωγή τῆς Γερμανίας μειώθηκε ἔναντι τοῦ 1939, ἐνῶ σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1938 αὐξήθηκε μόλις κατὰ 5 % ἢ μὲ ἐτήσιο ρυθμὸ 1,6 % ποῦ οὔτε συγκρίνεται μὲ τὸ σοβιετικό. Στὰ 3 ½ χρόνια τοῦ 3ου πεντάχρονου (1938 - Ἰούνη 1941) ὁ ἐτήσιος ρυθμὸς ἀνάπτυξης τῆς σοβιετικῆς βιομηχανίας ἦταν 13 % ³.

Προκύπτει, πὼς οἱ σοβιετικοί, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀκόμα μπεῖ στὸν πόλεμο ἀνάπτυσαν τὴ βιομηχανία τους μὲ ρυθμοὺς 8 φορές ψηλότερους ἐκείνων τῆς Γερμανίας, ποῦ βρισκόταν ἤδη σὲ πόλεμο κι' ἔβαζε σὰν σκοπὸ τῆς τὴν παγκόσμια κυριαρχία.

Βασικὸς σκοπὸς τῆς βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης ἦταν ἡ ἐνίσχυση τῆς στρατιωτικῆς δύναμης. Τὸ XIV (1925) καὶ τὸ XV (1927) συνέδριο τόνισαν, πὼς ἡ ἐκβιομηχάνιση ἀποτελεῖ βάση ὄχι μόνο γιὰ τὴν γενικὴ ἀνοδο τῆς οἰκονομίας, ἀλλὰ καὶ τὸ θεμέλιο γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῆς ἀμυντικῆς ἰκανότητος τῆς χώρας. Τονίστηκε ἐπίσης πὼς ἡ ἐκβιομηχάνιση καὶ τὸ 5χρονο σχέδιο πρέπει νὰ γίνουν μὲ τέτοιο τρόπο, ποῦ νὰ ἐξασφαλίζουν τὴν οἰκονομικὴ σταθερότητα καὶ αὐτοδυναμία τῆς χώρας σὲ ὅποιεσδήποτε συνθῆκες, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς περίπτωσης πολέμου ⁴.

Τὸ XVI (1930) συνέδριο ὑπογράμμισε μὲ ἰδιαίτερη ἔμφαση πὼς «καθῆκον πρωταρχικῆς σημασίας εἶναι ἡ ἐντατικὴ ἀνάπτυξη τῶν κλάδων τῆς βιομηχανίας, ποῦ ἀνεβάζουν τὴν ἀμυντικὴ ἰκανότητα τῆς χώρας» ⁵.

1. Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Πατριωτικοῦ Πολέμου τῆς Σοβιετ. Ἐνώσεως (ΙΜΠΠ) τ. I, σ. 22.

2. Ἱστορία τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου Μ. 1974, τ. 2, σ. 316.

3. Α. Πονγκόλζιν: Ἱστορία ἀνάπτυξης τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας. Μ. 1968, σ. 266.

4. «Ὁ Κομμουνιστῆς» Μ. 1975, No. 7, σ. 20: ΙΜΠΠ, τ. 6, σ. 42.

5. Ἱστορία τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως. (Ἱστορία τοῦ ΚΚΣΕ) Μ. 1971. τ. 4, σ. 78.

Ἡ προσπάθεια γιὰ τὸ δυνάμωμα τῆς ἀμυντικῆς ἰσχύος δὲν περιορίζονταν μόνο στὴ βιομηχανία.

Ὅπως γράφει καὶ ὁ πρῶν ἀρχηγὸς τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου στρατάρχης Μερεσκῶφ «κανένα μεγάλο πρόβλημα τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, τῆς κομματικῆς, κρατικῆς εἴτε κοινωνικῆς δράσης δὲν λυνόταν, ἂν δὲν λαμβάνονταν ὑπόψη ὁ ἀντίκτυπος ποὺ θὰ εἶχε στὴν αὔξηση τῆς δύναμης τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ»¹.

Ἐὰν ἡ βιομηχανία ἦταν ἡ προνομιούχος τῶν ἐπενδύσεων καὶ στολίζονταν μὲ ἀσήμι, ἡ πολεμικὴ βιομηχανία στολίζονταν μὲ χρυσάφι καὶ ἀποσποῦσε τὴ μερίδα τοῦ λέοντος. Οἱ πόροι ποὺ διοχετεύονταν γιὰ τὴν παραγωγή ὄπλων ἦταν τεράστιοι. Π.χ. μόνο σ' ἓνα χρόνο καὶ συγκεκριμένα τὸ 1938 οἱ ἐπενδύσεις στὴν πολεμικὴ βιομηχανία αὐξήθηκαν σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1937 κατὰ 70 %². Στὸ τρίτο πεντάχρονο ὁ ἐτήσιος ρυθμὸς ἀνάπτυξης τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας ἦταν 39 % ἥτοι τριπλάσιος ἐκείνου τῆς βιομηχανίας³.

Γιὰ τὶς μεγάλες δυνατότητες ἐφοδιασμοῦ καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ εὐγλωττα μιλοῦν τὰ ἀκόλουθα τρία παραδείγματα. «Τὸ 1939 - 1940 ἡ δυναμικότητα τῆς ναυπηγικῆς βιομηχανίας αὐξήθηκε τρεῖς φορές», ἀπὸ τὸ Μάη τοῦ 1940 μέχρι τὴν κήρυξη τοῦ σοβιετο - γερμανικοῦ πολέμου, ὁ ἀριθμὸς τῶν πυροβόλων αὐξήθηκε περισσότερο ἀπὸ μίαιμιση φορὰ καὶ «τὸ 1941 ἡ βιομηχανία ὑπερτριπλασίασε τὴν παραγωγή πολεμοφοδίων σὲ σύγκριση μὲ τὸ 1940»⁴.

Σύμφωνα μὲ στοιχεῖα τοῦ Προέδρου τοῦ Κρατικοῦ Σχεδίου τῆς ΕΣΣΔ Μπαϊμπακόβα, μόνο τὰ τρία προπολεμικὰ χρόνια ἡ παραγωγή αὐξήθηκε περισσότερο ἀπὸ τέσσερις φορές⁵, δηλαδὴ ὅσο σχεδὸν αὐξήθηκε μέχρι τὸ 1939 (1931 = 100) ἡ πολεμικὴ παραγωγή τῆς Ἰαπωνίας⁶, ἡ ὁποία βρισκόταν στὸ πρὸ πάνω διάστημα σὲ διαρκῆ πόλεμο μὲ τὴν Κίνα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴ Γερμανία, ἀρκεῖ νὰ ἀναφερθεῖ πὼς τὸ καλοκαίρι τοῦ 1941 ἡ δυναμικότητα τῶν σοβιετικῶν βιομηχανιῶν κατασκευῆς ἀεροπλάνων καὶ ἀρμάτων μάχης ξεπερνοῦσε κατὰ 1 ½ φορὰ τὴ δυναμικότητα τῶν ἀντίστοιχων βιομηχανιῶν τῆς Γερμανίας⁷.

Οἱ τόσο ψηλοὶ ρυθμοὶ ἀνάπτυξης τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας φαίνονται, ἐν τούτοις, πολὺ μικροὶ σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ρυθμοὺς αὔξεσης τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν.

1. Ὅπως ἀναφέρεται στὸν Β. Ριάμπωβ. «Τὸ μεγάλο ἔπος» Μ. 1970 σ. 40.

2. «Νέα καὶ Νεώτερη Ἱστορία» Μ. 1970, Νο. 5, σ. 18.

3. Α. Ποντκόλζιν. ο. π. σελ. 266.

4. Ἱστορία ΚΚΣΕ, τ. 5, σ. 119 : ΙΔΠΠ, τ. 3, σ. 385.

5. Ν. Μπαϊμπακόβ. Ἡ Σοβιετικὴ οἰκονομία τὰ χρόνια τοῦ μεγάλου πατριωτικοῦ πολέμου.

6. ΙΔΠΠ, τ. 2, σ. 316.

7. Ἱστορία τοῦ ΚΚΣΕ τ. 5, σ. 119.

«Στὸ πρῶτο 5χρονο στὴν ἄμυνα τῆς χώρας διετεθήκαν 4,9 δισεκ. ρούβλια, στὸ δεύτερο 47 δισεκ. ρούβλια, τὸ 1938 - 1940 119 δισεκ. ρούβλια»¹.

Ἀπὸ τὰ πῦρ πάνω στοιχεῖα προκύπτει, πὼς σὲ σύγκριση μὲ τὸ πρῶτο 5χρονο στὸ δεύτερο διατεθήκαν γιὰ τὴν ἄμυνα σχεδὸν 10 φορές περισσότερα χρήματα (47 δισεκ. ἔναντι 4,9 δισεκ.) ἐνῶ μόνο γιὰ τὰ τρία χρόνια τοῦ τρίτου πεντάχρονου (1938-1940) διατεθήκαν 119 δισεκ. ρούβλια ἤτοι 24 καὶ πλέον φορές περισσότερα ἀπ' ὅτι γιὰ γιὰ ὅλο τὸ πρῶτο 5χρονο, πὸ σημαίνει πὼς σὲ ἐτήσια βάση οἱ πολεμικὲς δαπάνες ἦταν στὸ τρίτο 5χρονο 40 σχεδὸν φορές μεγαλύτερες ἐκείνων τοῦ πρώτου. Ἐὰν ὅμως ληφθεῖ ὑπόψη πὼς στὸ πρῶτο 5χρονο οἱ πολεμικὲς δαπάνες 10πλασιασθήκαν², τότε συμπεραίνεται πὼς στὸ τρίτο 5χρονο οἱ ἐτήσιες δαπάνες σὲ σύγκριση μὲ τὰ χρόνια πρὶν τὴν ἐκβιομηχάνιση αὐξήθηκαν 400 ἑκατοντάδες φορές.

Τὸ 1940 οἱ στρατιωτικὲς δαπάνες ἀπορροφοῦσαν 15 % τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, 26 % τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ 9 % τῆς γεωργικῆς. Ἐπίσης ἀπασχολοῦσαν 16 % τῶν μεταφορῶν καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίησή τους διετεθήκατο 33 % τῶν ἐπενδύσεων παγίου κεφαλαίου.³

Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὸ 1939 ἡ Γερμανία, πὸ βρισκόταν σὲ κατάσταση πολέμου μὲ τὴν Ἀγγλία, Γαλλία καὶ ἄλλες χώρες, διέθετε γιὰ τὶς στρατιωτικὲς τῆς ἀνάγκες 23 % τῆς βιομηχανικῆς τῆς παραγωγῆς⁴.

2. Ἀπόκτηση στρατιωτικῆς ὑπεροπλίας

Ὁ 10πλασιασμός τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν στὸ πρῶτο 5χρονο δὲν ἄργησε νὰ δώσει τὰ ἀποτελέσματά του. Ὁ σοβιετικὸς στρατὸς ἔγινε ὁ πῦρ μηχανοκίνητος τοῦ κόσμου. Τὸ 1933 σὲ κάθε σοβιετικὸ στρατιωτὴ ἀναλογοῦσε 7,7 μηχανικῆς ἵπποδύναμη, ἔναντι 2,6 τὸ 1929. «Αὐτὸ ἦταν πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅτι στοὺς πῦρ μηχανοκίνητους στρατοὺς τοῦ καπιταλιστικοῦ κόσμου ἐκείνου τοῦ καιροῦ»⁵. Τὸ 1929 - 1932 ἡ σοβιετικὴ βιομηχανία ἐφοδίασε τὸ στρατὸ μὲ 10.000 τάνκς καὶ τεθωρακισμένα ὀχήματα καὶ τὸ 1932 ἡ ΕΣΣΔ συγκρότησε τὸ πρῶτο στὸν κόσμον μηχανοκίνητο σῶμα μὲ 500 τάνκς καὶ 200 ὀχήματα⁶.

Ἡ συνεχῆς αὐξηση τῶν πολεμικῶν δαπανῶν ἔδωσε τὴ δυνατότητα στὸ σοβιετικὸ στρατὸ στὸ τέλος τοῦ δευτέρου 5χρονου (1937) νὰ διαθέτει 15.000 ἄρματα μάχης, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ 12.000 ἀνήκαν στοὺς βασικοὺς τύ-

1. Τὰ σοβιετικὰ μετόπισθεν στὸ μεγάλο πατριωτικὸ πόλεμο. Μ. 1974, βιβλίο 1, σ. 39.

2. Ἱστορία τοῦ ΚΚΣΕ. Μ. 1971, τ. 4., σ. 106 :ΙΔΠΠ τ. 3, σ. 382.

3. ΙΜΠΠ, τ. 6, σ. 46 : «Θέματα οἰκονομίας» Μ. 1975, Νο 5, σ. 11.

4. ΙΔΠΠ τ. 2, σ. 298.

5. Ἱστορία ΚΚΣΕ τ. 4, σ. 208, 209.

6. Β. Ριάμωφ. Τὸ μεγάλο ἔπος. Μ. 1970, σ. 30.

πους¹. Αξίζει να σημειωθεί πως μέχρι το 1929 η ΕΣΣΔ δεν διέθετε βιομηχανία και τεχνικούς για άρματα μάχης².

Συνολικά στη δεκαετία του 1930 και μέχρι το ξέσπασμα του σοβιετο - γερμανικού πολέμου (1930 - 22.6.1941) η ΕΣΣΔ παρήγαγε περισσότερα από 30.000 τάνκς³ δηλαδή αρκετές φορές περισσότερα από οποιαδήποτε χώρα του κόσμου, συμπεριλαμβανομένης και αυτής της Γερμανίας.

Για να γίνουν δυνατές οι συγκρίσεις χρειάζεται να υπομνησθεί, πως όταν η Γερμανία εισέβαλε στην Πολωνία (1.9.1939) διέθετε 3195 άρματα μάχης⁴, ήτοι 6 φορές λιγότερα από ότι διέθετε τότε η ΕΣΣΔ. Όταν ο Χίτλερ εισέβαλε στην ΕΣΣΔ αν και η αναλογία μειώθηκε η διαφορά παρέμεινε μεγάλη. Στις 22.6.1941 η Βέρμαχτ διέθετε συνολικά 5.639 τάνκς και πυροβόλα εφόδου, από τα οποία περισσότερα από 4.000 ήταν στο ρωσικό μέτωπο⁵. Η υπεροχή της ΕΣΣΔ σε τάνκς απέναντι της Γερμανίας ήταν, όπως φαίνεται και από τον πίνακα, περίπου 4 φορές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Αριθμός τάνκς, πολεμικών αεροπλάνων και πλοίων ΕΣΣΔ και Γερμανίας τον Ιούνη του 1941.

Τύποι όπλων	ΕΣΣΔ	Γερμανία	Πλοία που θα είχε η ΕΣΣΔ στις 1.1.1943 σύμφωνα με ειδικό πρόγραμμα
Τάνκς	22.500	5.639	—
Αεροπλάνα	18.600	10.000	—
Θωρηκτά	3	3	19
Καταδρομικά	7	8	20
Αντιτορπλικά	59	43	163
Υποβρύχια	218	155	341

Πηγή : Τα 50 χρόνια των ενόπλων δυνάμεων της ΕΣΣΔ. Μ. 1968 σ. 240 : «Νέα και νεότερη ιστορία» Μ. 1970, Νο. 5, σ. 11 : Σ. Στεμένκο. Το Γενικό Έπιτελείο στα χρόνια του πολέμου: Μ. 1968, σ. 24-25. Ιστορία του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου της ΕΣΣΔ τ. 1, σ. 65 : Γ. Ζούκοφ : Αναμνήσεις και συλλογισμοί. Μ. 1969, σ. 205, 209.

1. Τα 50 χρόνια των ενόπλων δυνάμεων της ΕΣΣΔ, Μ. 1968, σ. 202.

2. Έκει.

3. Η ΕΣΣΔ στον αγώνα ενάντια στη φασιστική επίθεση. Μ. 1976, σ. 159, 163 : Γ. Ζούκοφ: Αναμνήσεις και συλλογισμοί. Μ. 1969, σ. 205 : Υπολογισμοί με βάση ΙΜΠΠ τ. 1. σ. 65.

4. ΙΔΠΠ τ. 2, σελ. 376.

5. Έκει τ. 4, σ. 13, 21.

Ἡ ὑπεροχή δὲν ἦταν μόνο ποσοτική ἀλλὰ καὶ ποιοτική. Τὰ σοβιετικά ἄρματα μάχης, ἀπὸ τακτικό - τεχνική πλευρὰ ἦταν σημαντικά ἀνώτερα τῶν γερμανικῶν καὶ εἶχαν τὸ ἀκόλουθο βάρος σὲ τόννους (Σὲ παρένθεση τὰ γερμανικά) :

Ἐλαφριά 10,5 - 14,6 (9,5 - 10,5), Μεσαῖα 26,5 (19,5 - 22,3), Βαρειὰ 47,5 (Ἡ Γερμανία παρήγαγε βαρεια τάνκς (100) τὸ 1942).

Σὲ ὅλες τὶς κατηγορίες ἁρμάτων τὰ σοβιετικά ὑπερεῖχαν σημαντικά τῶν γερμανικῶν σὲ βάρος, πρῶγμα ποῦ ἐκφραζόταν στὴν ἀνώτερη θωράκιση καὶ ὀπλισμό τους, χωρὶς ὥστόσο αὐτὸ νὰ μειώνει τὴν εὐελιξία τους—Ἡ ταχύτητα τῶν σοβιετικῶν ἐλαφρῶν τάνκς ἦταν 30 - 60 χιλιόμ. (40 - 42) καὶ τῶν μεσαίων 51 χιλιόμ. (40)¹.

Μεγάλα ἀποτελέσματα ἐπετεύχθησαν καὶ στὸν τομέα τῆς ἀεροπορίας. «Στὰ χρόνια τοῦ πρώτου 5χρονοῦ ἢ πολεμικῆ ἀεροπορία... ὄχι μόνο συγκρίνονταν σὲ ἀριθμὸ ἀεροπλάνων μὲ τὴν πολεμικῆ ἀεροπορία τῶν κυριωτέρων καπιταλιστικῶν χωρῶν, ἀλλὰ καὶ τὶς ξεπερνοῦσε». ².

Παρὰ τὸ ὅτι ἔφθασε καὶ ξεπέρασε χῶρες, ποῦ στὸν ὄγκο τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ τὸ τεχνικὸ ἐπίπεδο τὴν ξεπερνοῦσαν, ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωσις συνέχισε νὰ ἐνισχύει τὴν ἀεροπορικὴ τῆς δύναμη καὶ στὴν περίοδο 1933 - 1938 τὴν αὗξησε κατὰ 5,5 φορές ³.

Ἀπὸ ὑπολογισμοὺς, μὲ βάση πάντα σοβιετικὰ στοιχεῖα, προκύπτει πὼς ἀπὸ τὸ 1930 μέχρι καὶ τοῦ 1941 ἡ ΕΣΣΔ παρήγαγε 53.000 περίπου ἀεροπλάνα, τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ὁποίων ἦταν πολεμικά ⁴.

Ἀξίζει νὰ ἀναφερθεῖ πὼς τὸ 1924/25 ἡ σοβιετικὴ βιομηχανία παρήγαγε 264 ἀεροπλάνα καὶ κάλυψε 100 % τὶς ἀνάγκες τῆς χώρας σὲ πολεμικά ἀεροπλάνα, ἔναντι 10 % τὸ 1922 ⁵.

Ὅπως μὲ τὰ τάνκς, ἔτσι καὶ μὲ τὰ ἀεροπλάνα ἡ σοβιετικὴ βιβλιογραφία δὲν ἀναφέρει πόσα ἀκριβῶς πολεμικά ἀεροσκάφη διέθετε ἡ ΕΣΣΔ στὴν ἀρχὴ τοῦ σοβιετο-γερμανικοῦ πολέμου. Παίρνοντας ὁμως ὑπόψη, πὼς ἀπὸ 1.1.1939- 22.6.1941 ἡ σοβιετικὴ ἀεροπορία ἔλαβε «17.745 μάχιμα ἀεροπλάνα, μεταξὺ τῶν ὁποίων 3.719 νέων τύπων»⁶ κι ὅτι στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου οἱ νέοι τύποι ἀεροπλάνων «ἀποτελοῦσαν 20 % ὄλων τῶν ἐτοιμοπόλεμων ἀεροπλάνων τῆς χώρας» ⁷ τότε μποροῦμε νὰ συμπεράνουμε πὼς ἡ ΕΣΣΔ διέθετε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1941 περίπου 18.600 μάχιμα ἀεροπλάνα ἢτοι σχεδὸν δύο φορές περισσότερα ἀπ' ὅτι ἡ Γερμανία.

1. ΙΔΠΠ, τ. 3, σ. 320, 420.

2. Α. Φεντόρφ. Ἡ ἀεροπορία στὴ μάχη τῆς Μόσχας. Μ. 1975, σ. 29.

3. Ἐκεῖ, σ. 30.

4. ΙΜΠΠ, τ. 1, σ. 65 : Τὰ 50 χρόνια τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς ΕΣΣΔ σ. 193 : Σ. Στεμένκο. Τὸ Γενικὸ Ἐπιτελεῖο στὰ χρόνια τοῦ πολέμου. Μ. 1968, σ. 24 - 25 : Γ. Ζούκωφ ο.π.σ. 209.

5. Α. Φεντόρφ ο.π.σ. 28-29.

6. Α. Φεντόρφ ο.π.σ. 31. Ἐπίσης Γ. Ζούκωφ : Ἀναμνήσεις καὶ συλλογισμοὶ Μ. 1969, σ. 209.

7. Β. Γκόρφωφ. Πρὶν τὴν καταγίδα. Μ. 1967. σ. 62

Σύμφωνα πάντα με σοβιετικές πηγές στις 22.6.1941 ή Γερμανία διέθετε 10.000 πολεμικά αεροπλάνα, από τα όποια 4.000 χρησιμοποιήθηκαν στο γερμανο-σοβιετικό μέτωπο ¹.

Η αεροπορική δύναμη έγινε ακόμη πιο ισχυρή με την σε μεγάλη έκταση εκπαίδευση άλεξιπτωτιστών.

«Πολύ πριν τον πόλεμο στη Σοβιετική Ένωση συγκροτήθηκαν μαζικές δυνάμεις άλεξιπτωτιστών, που δεν ύπήρχαν άκόμα σε κανένα στρατό του κόσμου» ².

Η ταχύτατη ανάπτυξη των νέων σχετικά όπλων, όπως τάνκς και αεροπλάνων, δεν όδήγησε στην παραμέληση των κλασσικών όπλων και συγκεκριμένα του πυροβολικού, όπου ή ΕΣΣΔ κληρονόμησε μιá μακρόχρονη παράδοση.

Στην περίοδο 1934 - 1938 ό αριθμός των πυροβόλων αύξηθηκε από 17.000 σε 55.790 ³, ενώ στην περίοδο 1.1.1939 - 22.6.1941 ό Έρυθρός Στρατός παρέλαβε 52.407 όλμους και στον τομέα αυτόν ποσοστικά, όπως και ποιοτικά σημαντικά ξεπέρασε τη Βέρμαχτ ⁴.

Όπως βεβαιώνει ό στρατάρχης του πυροβολικού Κ. Καζακόφ, ύπήρχε τόσο πυροβολικό που «έξασφάλιζε σε καιρό πολέμου τις άνάγκες σε πυροβόλα κατά 111 % και σε όλμους κατά 157 % ⁵

Άπό τις πολεμικές προετοιμασίες δεν έμειναν πίσω οί ναυτικές δυνάμεις. Σε διάστημα μιáς περίπου δεκαετίας (1930 - Ίούνη 1941) ή ΕΣΣΔ κατασκεύασε έναν έντυπωσιακό σε μέγεθος πολεμικό στόλο — 4 καταδρομικά, 37 άντιτορπιλικά, 38 ναρκαλιευτικά, 206 ύποβρύχια, 477 τορπιλλακάτους και άλλα βοηθητικά σκάφη ⁶ — ενώ στον αριθμό των ύποβρυχίων και τορπιλακάτων κατέλαβε την πρώτη θέση στον κόσμο. Όπως δείχνει ό Πίνakas 2 στους βασικούς τύπους πλοίων (θωρηκτά, καταδρομικά, και άντιτορπιλικά) ή ΕΣΣΔ δεν ύστερούσε της Γερμανίας, ό δε αριθμός τους, σύμφωνα με ειδικό πρόγραμμα, έπρόκειτο στην 1.1.1943 να αύξηθει περίπου 3 - 6 φορές.

Στην περίοδο 1931 - 1941 τό σοβιετικό έπάκτιο πυροβολικό αύξησε τη δύναμή του κατά 7,9 φορές και ανέβασε τον αριθμό των πυροβολαρχιών του στις 332 ⁷.

Γενικά στην προπολεμική περίοδο ή Σοβιετική Ένωση εξέλιχθηκε στην ισχυρότερη δύναμη του κόσμου, με ένοπλους άνδρες που ξεπερνούσαν τα πέντε έκατομύρια σε καιρό ειρήνης ⁸. Για σύγκριση μπορεί να αναφερθει πως όταν

1. ΙΔΠΠ, τ. 4, σ. 13, 21.

2. Σ. Στεμένκο. Τό Γενικό Έπιτελείο στα χρόνια του πολέμου. Μ. 1968, σ. 24 - 25.

3. Τα 50 χρόνια των ένόπλων δυνάμεων της ΕΣΣΔ σ. 201.

4. Γ. Ζούκοφ ο. π. σ. 206.

5. Όπως αναφέρεται στο Γ. Νάντισεβ. Στην έπιτελική ύπηρεσία. Μ. 1976, σ. 7.

6. Η άγωνιστική πορεία του σοβιετικού πολεμικού ναυτικού. Μ. 1974, σ. 53ς.

7. Γ. Περετσένφ. Τό σοβιετικό έπάκτιο πυροβολικό. Μ. 1976, σ. 51.

8. ΙΔΠΠ τ. 4, σ. 18.

ή ισχυρότερη και μεγαλύτερη δυτική χώρα—οί ΗΠΑ—είσπληθε το Δεκέμβριο του 1941 στον πόλεμο είχε υπό τὰ ὄπλα συνολικά 2.072.000 ἄνδρες¹, ἤτοι 2,5 φορές λιγότερους.

3. Κινητοποίηση ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ βιοτικό ἐπίπεδο

Ἐὰν ἡ ΕΣΣΔ πέτυχε σὲ ἱστορικά σύντομο χρονικό διάστημα νὰ γίνει ἡ δεύτερη σὲ βιομηχανική καὶ ἡ πρώτη σὲ πολεμική ἰσχύ χώρα τοῦ κόσμου, αὐτὸ ἔγινε γιατί κινητοποίησε καὶ κατεύθυνε τοὺς ἀνθρώπινους καὶ φυσικοὺς πόρους τῆς στὴν ἀνάπτυξη πρωταρχικά τοῦ βιομηχανικοῦ - στρατιωτικοῦ δυναμικοῦ τῆς.

Στὴν περίοδο 1928 - 1940 ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐργατο-ὑπαλλήλων σχεδὸν τριπλασιάστηκε καὶ ἔφθασε τὸ 33,9 ἑκ. τὸ 1940 ἐναντι 11,4 ἑκ. τὸ 1928, τὸ ποσοστὸ τῶν γυναικῶν ἐργατοῦπαλλήλων αὐξήθηκε ἀπὸ 24 % σὲ 39 %, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τοὺς σχεδὸν 5πλασιάστηκε — ἀπὸ 2.795 χιλ. σὲ 13.190².

Οἱ γυναῖκες ὄχι μόνο ἐργάζονταν, ἀλλὰ παράλληλα μάθαιναν καὶ ἀντρικά ἐπαγγέλματα γιὰ νὰ ἀντικαταστήσουν τοὺς ἄνδρες σὲ περίπτωση πολέμου. Τὸ χειμῶνα 1939/40 π.χ. ἐκπαιδεύθηκαν 130.000 γυναῖκες στὸ χειρισμὸ γεωργικῶν μηχανημάτων³. Θεωρήθηκε πὼς ἡ πλατεῖα χρησιμοποίηση γυναικῶν στὴν παραγωγή «ἔδειξε ἕνα ἀκόμα μεγάλο πλεονέκτημα τοῦ σοβιετικοῦ συστήματος» κι ὅτι σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα μὲ τὴν ΕΣΣΔ «δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ οὔτε ἕνα καπιταλιστικὸ κράτος»⁴.

Χρησιμοποιήθηκε ἐντατικά ὄχι μόνο τὸ ἀντρικὸ καὶ γυναικεῖο δυναμικὸ, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τὰ παιδιά. Γιὰ παράδειγμα «τὸ 1940 στὰ κολχόζ ἐργάστηκε 60 % τῶν ἀνήλικων τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῆς χώρας»⁵.

Τὸ 1939 ἀπὸ τὸ ἐργατικὸ δυναμικὸ τῆς ΕΣΣΔ ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἐργάζονταν δὲν ξεπερνοῦσαν τὶς 60 χιλ.⁶ καὶ ἀποτελοῦνταν κυρίως ἀπὸ ἱερωμένους καὶ συνι-στοῦσαν λιγότερο ἀπὸ 0,1 % τοῦ συνόλου τῶν ἐργαζομένων.

Ἐνα χρόνο πρὶν τὸν πόλεμο πάρθηκαν αὐστηρὰ μέτρα, ὅπως ἡ ἐπιμήκυνση τοῦ ἐργάσιμου χρόνου, ἡ ἀπαγόρευση στοὺς ἐργάτες καὶ ὑπαλλήλους νὰ ἀλλάζουν ἐπιχείρηση ἢ ὑπηρεσία κλπ.⁷ Μεταξὺ τῶν ἄλλων μέτρων ἦταν καὶ ἡ ὑποχρέωση κάθε ἀπόφοιτου σχολείου εἴτε τεχνικῶν-ἐπαγγελματικῶν σχολῶν στὴ διάρ-

1. Ἐκεῖ, σ. 270.

2. Ἡ Λαϊκὴ οἰκονομία τῆς ΕΣΣΔ τὸ 1978, σ. 365, 369.

3. Β. Γκόρωφ. Πρὶν τὴν καταγίδα. Μ. 1967, σ. 62.

4. Β. Μουρμάντσεβα. Οἱ σοβιετικὲς γυναῖκες στὸ μεγάλο πατριωτικὸ πόλεμο. Μ. 1974, σ. 19.

5. Ἡ Λενινιστικὴ Κοσμομὸλ στὸ μεγάλο πατριωτικὸ πόλεμο, Μ. 1975, σ. 182.

6. Ὁ μεγάλος σοβιετικὸς λαός. Κίεβο 1976, σ. 146.

7. Ἡ σοβιετικὴ ἐργατικὴ τάξη. Μ. 1975, σ. 351.

κεια 4 ἐτῶν νὰ ἐργαστεῖ στὸν τόπο καὶ τὴν ἐπιχείρηση ποὺ θὰ τὸν ἔστελνε τὸ κράτος. Σὲ προκήρυξή τους πρὸς τοὺς ἐργαζόμενους ἡ Ὀλομέλεια τῶν σοβιετικῶν συνδικάτων τόνιζε «πὼς γιὰ τὸ παραπέρα δυνάμωμα τῆς ἀμυντικῆς ἱκανότητος τῆς πατρίδος μας, ἡ ἐργατικὴ τάξη τῆς ΕΣΣΔ πρέπει νὰ ὑποστῆ τὶς ἀπαραίτητες θυσίες»¹.

Ἄξιζει νὰ σημειωθεῖ πὼς πολλὰ ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ πάρθηκαν στὴν ΕΣΣΔ σὲ καιρὸ εἰρήνης γιὰ τὴν κινητοποίηση τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, σὲ ἄλλες χῶρες (Ἄγγλια, Γαλλία, Η.Π.Α. κ.ἄ.) δὲν πάρθηκαν ἀκόμα καὶ σὲ καιρὸ πολέμου. Στὴν Ἀμερική, χαρακτηριστικά, στὴν περίοδο τοῦ πολέμου, γινόντουσαν ἀκόμα καὶ ἀπεργίες, ὅπως π.χ. ἐκεῖνη τῶν ἀνθρακωρῶν, ποὺ παρέλυσε τὴν ἀνθρακοβιομηχανία.

Ἀναφορικὰ μὲ τὴ μεγάλη μεταστροφή πόρων πρὸς ὄφελος τῆς βαρεῖας βιομηχανίας καὶ σὲ βάρος τῶν βιοτικῶν συνθηκῶν, ἐνδεικτικοὶ εἶναι οἱ ἀκόλουθοι ἀριθμοὶ :

Στὴ διάρκεια τῶν δύο πρώτων πεντάχρονων (1929 - 1937) γιὰ τὴ βαρεῖα βιομηχανία διατέθηκαν συνολικὰ 8767 ἑκατομμύρια ρούβλια ἔναντι 508 στὴν περίοδο 1918 - 1928 (χωρὶς τὸ IV τρίμηνο τοῦ 1928), δηλαδὴ αὐξηση 17,5 σχεδὸν φορές. Στὸ πιὸ πάνω διάστημα ἡ συμμετοχὴ τῆς βαρεῖας βιομηχανίας στὸ σύνολο τῶν ἐπενδύσεων σχεδὸν τριπλασιάστηκε — ἀπὸ 11,5 % σὲ 31,1 %. Ἀντίθετα ἐκεῖνη τῆς κατασκευῆς κατοικιῶν μειώθηκε περισσότερο ἀπὸ 4,5 φορές — ἀπὸ 64,3 % σὲ 14,1 %².

Οἱ οἰκονομολόγοι, κι' ὄχι μόνο αὐτοί, γνωρίζουν καλὰ τὶ δυσβάστακτο βάρος ἀποτελοῦν γιὰ τὴν οἰκονομία οἱ ὑπέρογκες στρατιωτικὲς δαπάνες κι' ἡ ραγδαία αὐξηση τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς ὅταν διασαλεύονται οἱ μακροχρόνιες σχέσεις μεταξὺ τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ διαφόρων κλάδων τῆς οἰκονομίας καὶ ὁ βιομηχανικὸς ἐξοπλισμὸς, τὰ ὑλικά. οἱ πρώτες ὕλες, οἱ πιστώσεις καὶ ἡ ἐργατικὴ δύναμη κατευθύνονται σὲ νέους τομεῖς.

Ἀναγνωρίζεται πὼς πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο «οἱ σοβιετικοὶ ἄνθρωποι στερούμενοι ἀπὸ πολλὰ πράγματα προσπαθοῦσαν νὰ ἐξοπλίσουν τὸ στρατὸ μὲ τὰ πιὸ σύγχρονα ὄπλα καὶ νὰ τὸν ἐξασφαλίσουν μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα»³.

Μετὰ τὸ XVIII συνέδριο (1939) «ἀπαιτήθηκαν καινούργιες τεράστιες προσπάθειες τοῦ λαοῦ... ἀναγκαστικὴ ἄρνηση τοῦ κράτους ἀπὸ τὴ διεύρυνση τῆς παραγωγῆς εἰδῶν λαϊκῆς κατανάλωσης κ.ἄ. Ἀλλὰ αὐτὲς οἱ θυσίες γίνονταν στὸ ὄνομα τῆς ἀσφάλειας τῆς πατρίδας»⁴.

Ὁ ἐντατικὸς ἐξοπλισμὸς τῆς ΕΣΣΔ εἶχε ἄμεση ἐπίδραση στὴν οἰκονομία τῆς

1. Ἐκεῖ.

2. Ἡ Λαϊκὴ Οἰκονομία τῆς ΕΣΣΔ τὸ 1978. σ. 342.

3. Β. Μπορίσενκοβ. Ὑπερασπίστηκαν τὴν πατρίδα Μ. 1976, σ. 12.

4. Α. Σαμσόνωφ. Ἡ συντριβὴ τῆς φασιστικῆς ἐπίθεσης 1939 - 1945, Μ. 1975, σ. 114.

καί πρῶτα ἀπ' ὅλα στήν ἀγροτική οἰκονομία καθὼς καί στὸ βιοτικό ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ τῆς. Ἡ παραγωγή π.χ. τρακτέρ (ὕπολογισμὸς σὲ 15 Ἴππους) ἀπὸ 93.000 τὸ 1938 μειώθηκε σὲ 66.000 τὸ 1940, αὐτοκινήτων — ἀπὸ 211.000 σὲ 145.000, θεριζοαλωνιστικῶν μηχανῶν — ἀπὸ 44.000 τὸ 1937 σὲ 13.000 τὸ 1940, ρολογιῶν — ἀπὸ 4 ἑκατομμύρια σὲ 2,8 ἑκατομ., ραδιοφῶνων καὶ ραδιογραμμοφῶνων ἀπὸ 200.000 σὲ 178.000, ραπτικῶν μηχανῶν ἀπὸ 510.000 σὲ 175.000¹.

Οἱ στερήσεις, ὥστόσο, καὶ οἱ θυσίες τῆς ἐποχῆς τῆς ἐκβιομηχάνισης καὶ τῶν πολεμικῶν προετοιμασιῶν, ὅσο βαρεῖες κι ἂν ἦταν δὲν συγκρίνονται μὲ ἐκεῖνες τῆς πολεμικῆς περιόδου.

«Οἱ ἄνθρωποι μάς, γράφει στὸ βιβλίον του «Ἀναμνήσεις» — γιὰ τὰ πολεμικὰ χρόνια στὰ ἐργοστάσια τῶν Οὐραλίων ὁ πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Οὐκρανίας Ε. Πάτον — ὄνειρευόντουσαν νὰ χορτάσουν τὸν ὕπνο, ἀλλὰ αὐτὸ σπάνια πραγματοποιεῖτο. . . . μῆνες ὀλόκληρες δὲν εἶχαν ἀργίες, ὑποσιτίζονταν καὶ περπατοῦσαν τὸ χειμῶνα μὲ παντόφλες ἀπὸ καραβόπανο».

Οἱ σοβιετικοὶ ἡγέτες μὲ ἐκδηλῆ ὑπερηφάνεια ὑπενθυμίζουν πῶς στὰ χρόνια τοῦ πολέμου ἡ πολεμικὴ παραγωγή τῆς ΕΣΣΔ «ἦταν σχεδὸν διπλάσια ἐκείνης τῆς Γερμανίας»².

Προβάλλει ὅμως τὸ ἐρώτημα, πῶς μπόρεσε ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση νὰ ἔχει στὸν πόλεμο διπλάσια πολεμικὴ παραγωγή ἀπὸ τὴ Γερμανία, ὅταν ἡ τελευταία ἀπόκτησε σαφὴ βιομηχανικὴ ὑπεροχὴ μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ σημαντικότερου τμήματος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, τὴν Οὐκρανία, Λευκορωσία καὶ τὶς Βαλτικὲς χῶρες, ὅπου παρήγετο γύρω στὸ 1/3 τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τῆς ΕΣΣΔ ; Ὅταν ἐπίσημα ἀναγνωρίζεται πῶς «τὸ 1942, λόγω τῆς κατάληψης τῶν πλουσιώτερων οἰκονομικῶν περιοχῶν τῆς Σοβιετικῆς Ἐνωσης ἡ γερμανικὴ βιομηχανία ξεπερνοῦσε τὶς δυνατότητες τῆς βιομηχανίας μάς κατὰ 3 - 4 φορές»³. Καὶ σ' ὅλα τὰ χρόνια τοῦ πολέμου, μὲ ἐξαιρέση τὸ 1945, ἡ Γερμανία κατεῖχε ἐδάφη τῆς ΕΣΣΔ.

Χωρὶς νὰ ὑποτιμηθεῖ ἡ σημασία ἄλλων παραγόντων, ὅπως ἡ μεταφορὰ τῶν ἐργοστασιῶν σὲ περιοχὲς ποὺ δὲν ἀπειλοῦντο μὲ κατάληψη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ἡ συμμαχικὴ βοήθεια κ.ἄ., δὲν χωράει ἀμφιβολία πῶς τὸν κύριο ρόλο στήν ὑπεροχὴ τῆς πολεμικῆς παραγωγῆς τὸν ἔπαιξε ἡ ὑποταγὴ κάθε δραστηριότητος τῆς ΕΣΣΔ στὶς ἀνάγκες τοῦ πολέμου, πρῶγμα, ποὺ ἐκφράστηκε μὲ τὸ σύνθημα «Ὅλα γιὰ τὸ μέτωπο, ὅλα γιὰ τὴ νίκη». Χαρακτηριστικὰ μέσα σὲ ἕνα χρόνο — Δεκέμβριος 1941 - Δεκέμβριος 1942 — ἡ παραγωγή τῆς πολεμικῆς βιομηχανίας καὶ μηχανουργίας ὑπερδιπλασιάστηκε.⁴

1. Ἡ Λαϊκὴ Οἰκονομία τῆς ΕΣΣΔ τὸ 1974. σ. 184 - 186.

2. Λ. Μπρέζνιεφ. Ἡ μεγάλη νίκη τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ. Μ. 1965, σ. 22.

3. Ὁ μεγάλος πατριωτικὸς πόλεμος τῆς Σοβ. Ἐνωσης, Μ. 1970, σ. 568 - 569.

4. ΙΜΠΠ τ. 2, σ. 513.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Βασικά δείκτες οικονομίας ΕΣΣΔ στα χρόνια του πολέμου (1940—100).

	1941	1942	1943	1944	1945
Εθνικό εισόδημα	92	66	74	88	83
Βιομηχανική παραγωγή	98	77	90	104	92
Πολεμική βιομηχανία	140	186	224	251	...
Έλαφριά βιομηχανία	88	48	54	64	62
Έπισιτιστική βιομηχανία	80	42	41	47	51
Γεωργική παραγωγή	62	38	37	54	60
Όγκος λιανικού εμπορίου κρατικού και συνεταιριστικού	84	34	32	37	45

Πηγή : Ίστορία Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου Σοβιετικής Ένωσης. Μ. 1965, τ. 6, σελ. 45, 63, 67.

Όπως φαίνεται και από τον πίνακα 3, στη διάρκεια του πολέμου ενώ όλοι οι δείκτες της οικονομίας σημείωναν, λόγω της προέλασης των Γερμανών, κατακόρυφη πτώση, η πολεμική παραγωγή συνέχισε με ταχείς ρυθμούς την άνοδική πορεία της και αυξήθηκε σε τέσσερα χρόνια κατά 2,5 φορές. Στο ίδιο διάστημα, και ιδιαίτερα το 1942 - 1943, η παραγωγή της έλαφριάς και έπισιτιστικής βιομηχανίας καθώς και της γεωργικής παραγωγής μειώθηκε περίπου 2 - 3 φορές. Έπιβάλλεται να αναφερθεί πως η γεωργική παραγωγή μειώθηκε όχι μόνο εξαιτίας της κατάληψης έδαφών από τους Γερμανούς, αλλά και λόγω της μείωσης της παραγωγής στις μη κατεχόμενες περιοχές, που προήλθε κυρίως από την απότομη πτώση της μηχανοποίησης των γεωργικών έργων. Έκτός του ότι κατεσχέθηκαν τα καλύτερα και συχνά τα περισσότερα γεωργικά έργα και μηχανές (το 80 % π.χ. των φορτηγών αυτοκινήτων), σταμάτησε, τα πρώτα πολεμικά χρόνια, έντελως και η παραγωγή θεριζοαλωνιστικών μηχανών, γεωργικών τρακτέρ, κ.ά.¹ Ο έφοδιασμός της άγροτικής οικονομίας με νέα τεχνικά μέσα μειώθηκε κατά 100 σχεδόν φορές. Αν το 1940 οι μηχανοτρακτερικοί σταθμοί και τα κολχόζ έφοδιάστηκαν με γεωργικά μηχανήματα και έργα αξίας 350 έκατομ. ρουβλ., το 1942 - μόνο με 3,6 έκατομ. ρούβλια². Οι έπιπτώσεις ήταν άμεσες. Στις μη κατε-

1. ΙΜΠΠ τ. 6, σ. 62, 66.

2. Σ. Ίβασκιν. Η βοήθεια της έργατικής τάξης στην άγροτική οικονομία στα χρόνια του μεγάλου πατριωτικού πολέμου. «Η Ίστορία της ΕΣΣΔ» Μ. 1975, Νο. 3, σ. 142.

χόμενες περιοχές ό δείκτης γεωργικής παραγωγής (1940= 100) ήταν τó 1942 78, τó 1943 63, τó 1944 69¹.

Τή μεγαλύτερη όμως πώση παρουσίασε τó λιανικό έμπόριο, όπου τó 1943 ό όγκος του μειώθηκε, σέ σύγκριση μέ τó 1940 περισσότερο άπό 3 φορές.

Κάτω άπό τούς γενικούς άριθμούς κρύβονται ώστόσο μεγάλες διαφορές. Τó 1945 ή παραγωγή βασικών ειδών, όπως π.χ. ζάχαρης, έσωρούχων, καλτσών, δέν ξεπερνούσε τó 1/5 τής προπολεμικής². Τó 1942 - 1944 ή παραγωγή πολλών ειδών ήταν άκόμη μικρότερη. Χρειάζεται νά ληφθεί ύπόψη, πώς όχι μόνο ή βαρειά βιομηχανία, αλλά άκόμη και «ή έλαφρά βιομηχανία σχεδόν πλήρως πέρασε στην παραγωγή ύφασμάτων για τó ράψιμο στολών, σκηνών, έσωρούχων. ύποδημάτων. άλεξιπτώτων και άλλων ειδών στρατιωτικού έφοδιασμού και έξοπλισμού». Έπίσης «ή τοπική βιομηχανία και οί συνεταιρισμοί βιομηχανικών - βιοτεχνικών ειδών ήσαν όλοκληρωτικά άπασχολημένοι μέ τήν παραγωγή όπλων και πυρομαχικών (σφαίρες, χειροβομβίδες, περίστροφα, πολυβόλα κ.ά.)³.

Η μείωση τής ήδη χαμηλής άγοραστικής ικανότητας τού πληθυσμού προσέλαβε πρωτοφανείς διαστάσεις, πράγμα πού φαίνεται και άπό τó ότι στην περίοδο 1942 - 1945 άπό τις λοταρίες και τά τέσσερα πολεμικά δάνεια πού εκδόθηκαν στην ΕΣΣΔ ή χώρα μπορούσε νά χρηματοδοτήσει τόν πόλεμο για 222 ήμέρες. «Η παγκόσμια ιστορία δέν γνωρίζει άλλο παράδειγμα πού στή διάρκεια τού πολέμου ό πληθυσμός μέ τά δικά του χρηματικά μέσα νά πήρε τόσο ένεργό μέρος στόν έξοπλισμό τού στρατού»⁴.

Τά πιό πάνω είχαν σαν άποτέλεσμα ή κατανάλωση άπό τόν πληθυσμό βασικών ειδών νά είναι τόσο χαμηλή, άκόμα και ειδών διατροφής, όπως κτηνοτροφικών προϊόντων, λιπών, ζάχαρης, φρούτων και λαχανικών. Τά είδη διατροφής δέν ύπήρχαν σέ έπαρκείς ποσότητες ούτε στις άγροτικές περιοχές. Η κατανάλωση τó 1943 άπό τούς άγρότες π.χ. προϊόντων άρτοποιίας μειώθηκε σέ σύγκριση μέ τó 1939 κατά 35 %, κρέατος κατά 66 %⁵.

Ένδεικτικό είναι πώς όταν τó 1941 ή Γερμανία βρισκόταν σέ πόλεμο έξόντωσης μέ τις ισχυρότερες δυνάμεις τού κόσμου (άγγλική αύτοκρατορία, ΕΣΣΔ, ΗΠΑ) καθώς και μέ δεκάδες μικρές χώρες, ό έτήσιος δείκτης παραγωγής ειδών πλατειάς

1. Έκεϊ σ. 66.

2. ΙΜΠΠ, τ. 6, σ. 63 - 64.

3. Α. Μπέλικωφ, Γ. Κουμάνεβ, Α. Μητροφάνοβα. Η πολεμική οικονομία τής ΕΣΣΔ στην ύπηρεσία τού μετώπου. «Η ΕΣΣΔ στόν άγώνα ενάντια στή φασιστική επίθεση». Μ. 1976, σ. 267.

4. Ν. Ντενίσωφ. Βιβλιοκρισία στην έργασία τού Α. Σινίτσιν. Η παλλαϊκή βοήθεια στό μέτωπο. «Κομματική Ζωή» Μ. 1975, Νο. 9, σ. 79.

5. ΙΜΠΠ, τ. 6, σ. 78.

λαϊκής κατανάλωσης (1939 = 100) μειώθηκε μόνο κατά 4%¹. Ἀκόμα και τὸ 1942, ὅταν πιὰ ἄρχισαν οἱ μεγάλες ἤττες κι οἱ ἀνηλεεῖς βομβαρδισμοὶ κι ἔγινε φανερὸ πὼς ἡ Γερμανία ἀντιμετωπίζει ἄμεσα τὸν κίνδυνο τῆς καταστροφῆς τῆς ὀπιὸ πάνω δείκτης δὲν κατέβηκε κάτω ἀπὸ 86%². Στὴν ΕΣΣΔ τὸν ἴδιο χρόνο γιὰ τὶς στρατιωτικὲς ἀνάγκες διετέθη 55% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος. 68% τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς καὶ 42% τῆς γεωργικῆς³. Τέτοια ποσοστὰ διάθεσης πόρων γιὰ τὶς στρατιωτικὲς ἀνάγκες δὲν συναντῶνται σὲ καμμιά ἀπὸ τὶς ἐμπόλεμες χῶρες τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ ποὺ στὴ δεκαετία τοῦ 1930, λόγω τῆς ἐκβιομηχάνισης καὶ τῶν πολεμικῶν προετοιμασιῶν εἶχε ἔντονα συμπιεσθεῖ, νὰ πέσει στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου σὲ ἀδιανόητη γιὰ ἄλλους λαοὺς στάθμη. Σὲ καμιά ἐμπόλεμη χώρα, ἀκόμα καὶ [σὲ κείνες ποὺ ἀντιμετώπιζαν τὸ φάσμα τῆς ἤττας δὲν μειώθηκε τόσο πολὺ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο κι οὔτε ἀσφαλῶς ἦταν δυνατὸν νὰ μειωθεῖ χωρὶς νὰ προκληθοῦν βίαιες ἀντιδράσεις μαζικοῦ χαρακτήρα.

4. Οἱ κίνδυνοι γιὰ τὴν ἡγεσία τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῶν συμμάχων τῆς

Ἀπὸ ὅσα ἐκτέθηκαν στὶς τρεῖς προηγούμενες παραγράφους συνάγονται τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα :

α) Ἡ μετατροπὴ τῆς ΕΣΣΔ, σὲ μιὰ δεκαετία, στὴν πρώτη σὲ στρατιωτικὴ ἰσχύ χώρα τοῦ κόσμου καὶ στὴ δευτέρη σὲ βιομηχανικὴ, πραγματοποιήθηκε χάρι στὴν καθολικὴ κινητοποίηση τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, τὴν δραστικὴ περικοπὴ τῆς κατανάλωσης καὶ τὴ μεγάλη διάθεση πλουτοπαραγωγικῶν πόρων στὴ βιομηχανο - στρατιωτικὴ ἀνάπτυξη. Ἡ οἰκονομία τῆς Σοβιετικῆς Ἐνώσεως μεταβλήθηκε στὴν πιὸ στρατιωτικοποιημένη οἰκονομία τοῦ κόσμου, ξεπερνώντας καὶ ἐκείνες τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Ἰαπωνίας.

β) Στὴ διάρκεια τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου ἡ στρατικοποίηση τῆς σοβιετικῆς οἰκονομίας προσέλαβε πρωτοφανεῖς διαστάσεις, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελέσε ἔναν ἀπὸ τοὺς κύριους παράγοντες γιὰ τὴν τελικὴ νίκη τῆς ΕΣΣΔ.

Μὲ ἀφετηρία τὰ πιὸ πάνω συμπεράσματα ἐπιχειρεῖται νὰ δοθεῖ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα ποὺ τέθηκε στὴν εἰσήγηση. Ὅπως ἤδη εἰπώθηκε καὶ στὴν ἀρχή, μιὰ μερίδα τοῦ ἀνεπτυγμένου δυτικοῦ κόσμου συγκρίνοντας τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο του μὲ ἐκεῖνο τῶν σοβιετικῶν καὶ ξεκινώντας ἀπὸ τὴ μεγάλη διαφορὰ ποὺ ὑπάρχει μεταξύ τους καταλήγει στὸ συμπέρασμα πὼς σὲ ἓνα ἐξουθενωτικὸ κυνήγι

1. ΙΔΠΠ, τ. 4, σ. 425.

2. Ἐκεῖ.

3. ΙΜΠΠ, τ. 6, σ. 46.

τῶν ἐξοπλισμῶν οἱ ἰθύνοντες τῆς ΕΣΣΔ θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ χαμηλώσουν τὸ ἐπίπεδο τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ, πράγμα ποῦ θὰ προκαλέσει τὴ δυσφορία του καὶ θὰ ὀδηγήσει στὸν κλονισμό τῆς ἡγεσίας του.

Ἡ ἄποψη αὐτὴ δὲν ἔχει στέρεη βάση γιὰ τοὺς ἀκόλουθους λόγους :

α) Ὁ καθορισμὸς τῆς στάσης τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ ἀπέναντι στὴν ἡγεσία του δὲν γίνεται μὲ κριτήριον τὸ ὕψος τοῦ βιοτικοῦ του ἐπιπέδου καὶ τὴ χαμηλὴ του στάθμη σὲ σύγκριση μὲ ἐκεῖνο τῆς Δύσης. Τὰ κριτήρια εἶναι διαφορετικὰ καὶ συγκεκριμένα ἀφοροῦν τὴ διαφορὰ τοῦ σημερινοῦ του ἐπιπέδου μὲ ἐκεῖνα τῆς προπολεμικῆς καὶ μεταπολεμικῆς περιόδου. Ἡ διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ τὴ γνωρίζει ὁ σοβιετικὸς λαός, μὲ ἐξαίρεση ἓνα μικρὸ κομμάτι του — τὶς νεότερες ἡλικίες τῆς νεολαίας του. Καὶ ἡ πιὸ πάνω διαφορὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἐκείνης ποῦ χωρίζει σήμερα τὸ ἐπίπεδο τῶν λαῶν τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς Δύσης.

Σὲ μιὰ τεταμένη διεθνῆ ἀτμόσφαιρα, ἡ μείωση τῆς λαϊκῆς κατανάλωσης στὴν ΕΣΣΔ καὶ ἡ διεύρυνση τῆς διαφορᾶς ποῦ ὑπάρχει μὲ τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῆς Δύσης δὲν πρόκειται νὰ προκαλέσει ἀξιόλογες ἀντιδράσεις τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ. Ἡ ἱκανοποίηση τῶν βιοτικῶν ἀναγκῶν τῶν σοβιετικῶν πολιτῶν παρέμεινε πάντοτε ἀπλὸ θεωρητικὸ σχῆμα καὶ ποτὲ δὲν γνώρισε πρακτικὴ ἐφαρμογή, ἂν καὶ ἐπαυλιημμένα διακηρύχθηκε πὼς ἦταν καὶ παραμένει ὁ κύριος στόχος τοῦ καθεστώτος.

β) Ἡ ΕΣΣΔ διαθέτει σήμερα ἓνα βιομηχανικὸ δυναμικὸ πολλαπλάσιο τοῦ προπολεμικοῦ καὶ μὲ διπλάσιο περίπου εἰδικὸ βάρους στὴν παγκόσμια παραγωγή. (Κατὰ σοβιετικούς ὑπολογισμοὺς 20 % τὸ 1978 ἔναντι 10 % τὸ 1937) ¹. Ἄν καὶ στὸν ὄγκο τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς παραμένει στὴ δεύτερη θέση καὶ ὑστερεῖ σημαντικὰ τῶν ΗΠΑ (κατὰ σοβιετικούς ὑπολογισμοὺς ἀποτελεῖ τὸ 80 % τῆς ἀμερικανικῆς) ὡστόσο κατέχει τὴν πρώτη θέση στὴν παραγωγή πετρελαίου, κάρβουνου, χάλυβα, χυτοσιδήρου, τσιμέντου κ.ἄ. καὶ τὴ δεύτερη θέση στὸν ὄγκο τῆς χημικῆς βιομηχανίας καὶ μηχανουργίας, στὴν παραγωγή ἠλεκτρενέργειας, φυσικοῦ ἀερίου κ.ἄ. ². Τοῦτο σημαίνει πὼς δὲν θὰ χρειασθεῖ νὰ γίνουν θυσίες στὴν ἔκταση ποῦ ἐγίναν ἀπὸ τὶς προηγούμενες γενιές. Ἀφοῦ λοιπὸν προπολεμικὰ ἡ ΕΣΣΔ σὲ πολὺ χειρότερες γι' αὐτὴν συνθῆκες δὲν ἄφησε καμιὰ χώρα νὰ ἔχει ὑπεροπλία ἀπέναντί της δὲν πρέπει νὰ ἐλπίζεται πὼς θὰ γίνῃ αὐτὸ σήμερα. Στὸ σημεῖο τοῦτο ἡ σοβιετικὴ ἡγεσία εἶναι ἐξαιρετικὰ σαφῆς. Πρόσφατα μάλιστα γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ διακήρυξε κατηγορηματικὰ ὅτι «δὲν θὰ ἐπιτρέψουμε τὴν ἀπόκτηση ὑπεροπλίας ἀπέναντί μας» ¹ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι «τὰ ἱμπεριαλιστικὰ κράτη» μὲ ἐπὶ

1. Λαϊκὴ Οἰκονομία τῆς ΕΣΣΔ τὸ 1978, σ. 47.

2. Λαϊκὴ Οἰκονομία τῆς ΕΣΣΔ τὸ 1978, σ. 49, 52.

1. Report of the Central Committee of the CPSU to the XXVI Congress of the Communist Party of the Soviet Union, Delivered by L. Brezhnev. Socialism : Theory and Practice M. 1981 No. 3

κεφαλής τις ΗΠΑ... επίμονα συνεχίζουν έναν έντατικό αγώνα δρόμου εξοπλισμών, σκοπός του οποίου είναι η επίτευξη στρατιωτικής υπεροχής απέναντι στην ΕΣΣΔ»¹.

γ) Η πείρα της δεκαετίας του, 30 και, 40 κι ιδιαίτερα εκείνης του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου απέδειξαν, πώς στον τομέα της αύξησης της στρατιωτικής δύναμης ή ελεγχόμενη οικονομία, με τη μορφή που υπάρχει στην ΕΣΣΔ, αποδίδει άριστα αποτελέσματα. Στο σημείο αυτό η Σοβιετική Ένωση αποτελεί την ιστορία το λαμπρότερο παράδειγμα.

δ) Για μία χώρα, όπως η ΕΣΣΔ, που έχει μακρόχρονη παράδοση στη στρατικοποίηση της οικονομίας της ένα νέο κυνήγι των εξοπλισμών δεν αποτελεί εξαιρετικά δύσκολο πρόβλημα, πολύ περισσότερο όταν η ήγεςία της μπορεί να το δικαιολογήσει στο λαό της με την δξυνηση της διεθνούς κατάστασης και τη ραγδαία άνοδο των πολεμικών δαπανών των αντιπάλων της.

Η δομή του σοβιετικού κράτους (οικονομική, πολιτική, κοινωνική), έτσι όπως διαμορφώθηκε από τα μέσα της δεκαετίας του 1920 έχει σαν κύριο σκοπό της την βιομηχανο - στρατιωτική ανάπτυξη και την διαφύλαξη του καθεστώτος από τους έσωτερικούς και τους εξωτερικούς έχθρους του. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού καθιερώθηκε και ο σοβιετικός λαός έχει ήδη συνηθίσει σε ένα τρόπο ζωής που σε πολλά σημεία (λιτότητα, περιορισμοί, συνεχής έπαγρύπνηση κ.ά.) μοιάζει με τη ζωή πολιορκημένου φρουρίου. Προβλήματα και κινδύνους δημιουργεί όχι η συνέχιση, αλλά η μεταβολή αυτού του τρόπου ζωής. Αυτός είναι, ασφαλώς, ο σοβαρότερος λόγος, που οι δυτικοί αδυνατούν να κατανοήσουν την πολιτική των σοβιετικών ήγετων, τον τρόπο σκέψης και δράσης τους.

Με βάση τα πιο πάνω θα πρέπει να αναμένεται πώς σε ένα αγώνα δρόμου των εξοπλισμών δεν είναι η σοβιετική ήγεςία που θα καταρρεύσει. Αντίθετα μάλιστα. Το πιθανότερο είναι να ενισχυθεί. Και τούτο γιατί της προσφέρεται μία θαυμάσια ευκαιρία να δικαιολογήσει τις μεγάλες στρατιωτικές δαπάνες που έπωμίζεται ο σοβιετικός λαός, δαπάνες που δεν υπολείπονται του προπολεμικού επιπέδου και είναι αναλογικά 2 - 5 περίπου φορές μεγαλύτερες εκείνων των ανεπτυγμένων δυτικών χωρών.

Οί σοσιαλιστικές χώρες, γράφουν σε κύριο άρθρο τους οί «Νέοι Καιροί» της Μόσχας, λύνουν τα προβλήματά του δημιουργικού τους έργου σε περίπλοκες συνθήκες, που προκαλούνται, μεταξύ άλλων, και «από τον αγώνα δρόμου

1. Σ. Σόκολωφ. Υφυπουργός Άμυνας, στρατάρχης ΕΣΣΔ. Κάτω από την καθοδήγηση του κόμματος, μαζί με το λαό. «Ο Κομμουνιστής» 1981, Νο. 3, σ. 23.

τῶν ἐξοπλισμῶν πού ἐπιβάλλουν οἱ ἰμπεριαλιστές»¹. Ἄλλοι, λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνοι πού κιν δυνεύουν νὰ καταρρέουσιν καὶ ὄχι ἡ σοβιετικὴ ἡγεσία. Ἐνα κυνήγι τῶν ἐξοπλισμῶν, πού ἡ ἀναγκαιότητά του δὲν θὰ εἶναι φανερὴ, θὰ προκαλέσει ἀναμφίβολα ἔντονη δυσφορία στοὺς εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς, λόγῳ τῶν ἀμέσων ἐπιπτώσεων, πού θὰ ἔχει στὸ βιοτικὸ τους ἐπίπεδο, πολὺ περισσότερο, πού οἱ οἰκονομίες τῶν Δυτικῶν χωρῶν δὲν ἔχουν τὴν ἀνάλογη προετοιμασία καὶ ἡ πολιτικὴ, κοινωνικὴ τους ὀργάνωση δὲν εὐνοεῖ μὴ τέτοια ἐξέλιξη. Ἡ στρατιωτικοποίηση τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς τους ζωῆς εἶναι πολὺ δύσκολη σὲ περίοδο εἰρήνης καὶ ἐγκυμονεῖ μεγάλους κινδύνους γιὰ τὴν ὑπαρξὴ καὶ λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν τους θεσμῶν, ἰδιαίτερα σὲ χώρες, ὅπως ἐκεῖνες τῆς Νότιας Εὐρώπης, πού δὲν ἔχουν μακρόχρονη δημοκρατικὴ παράδοση καὶ στοὺς μοχλοὺς τῆς ἐξουσίας παραμένουν ἀκόμα ἄνθρωποι πού θεωροῦν ἐπιβεβλημένη τὴν ἐπαναφορὰ ἀπολυταρχικῶν μεθόδων διακυβέρνησης.

Ὁ κίνδυνος γιὰ τὴ σοβιετικὴ ἡγεσία καὶ τοὺς συμμάχους της βρίσκεται ἀλλοῦ. Οἱ ἐξελίξεις σὲ μιὰ σειρὰ Ἀνατολικῆς χώρες (Οὐγγαρία 1956, Τσεχοσλοβακία 1968, Πολωνία παλαιότερα καὶ σήμερα κ.ἄ.), πού συγκλόνισαν καὶ ἀνέτρεψαν τὶς ἡγεσίες τῶν χωρῶν αὐτῶν, δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς στρατιωτικῆς ἀδυναμίας τῆς ΕΣΣΔ. Οὔτε καὶ τοῦ Συμφώνου τῆς Βαρσοβίας, τοῦ ὁποῖου ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση ἀποτελεῖ τὸν κορμὸ καὶ τὴν κινητήρια δύναμη. Ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς ἀπροθυμίας (εἴτε ἀδυναμίας, μὲ τὴ σημερινὴ δομὴ τῆς οἰκονομίας) τῶν χωρῶν αὐτῶν, πού ἀκολουθοῦν οὐσιαστικὰ σοβιετικὸ, (μὲ πολλὰ ὅστωσο ἰδιομορφίες) σύστημα διακυβέρνησης, νὰ ἰκανοποιήσουν ὄχι μόνον τὶς ὑλικὰς ἀλλὰ καὶ τὶς πνευματικὰς ἀνάγκες τῶν πολιτῶν τους.

Ἐπιβάλλεται νὰ ληφθεῖ ὑπόψη πὼς ἡ συνεχὴς αὐξηση τῆς κρατικῆς ἰσχύος σὰν πρωταρχικὸς στόχος, μὲ τὸν παραμερισμὸ τοῦ στόχου τῆς γενικῆς εὐημερίας καὶ τὴν ἐλλειμματικὴ ἰκανοποίηση τῶν στοιχειωδῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ ἔγινε δυνατὴ στὴν ΕΣΣΔ, χωρὶς τὴ δημιουργία ἐκρηκτικῶν καταστάσεων λόγῳ τῶν ἰδιόμορφων συνθηκῶν πού διαμορφώθηκαν στὴν ΕΣΣΔ στὴν περίοδο τοῦ σταλινικοῦ καθεστώτος, συνθηκῶν πού σὲ ὄρισμένα σημεῖα ἀποτελοῦν ἀπόρροια καὶ συνέχιση τοῦ προεπαναστατικοῦ καθεστώτος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ἀπὸ τὰ παραπάνω προκύπτει πὼς σὲ ἓνα ψυχροπολεμικὸ κλίμα καὶ ἀνταγωνισμό τῶν ἐξοπλισμῶν οἱ Δυτικὲς καὶ κυρίως οἱ εὐρωπαϊκὲς χώρες θὰ χάσουν πολλὰ, γιὰ τὴν ἀντίθεση μὲ τὴν ΕΣΣΔ ἡ οἰκονομικο-πολιτικὴ τους δομὴ δὲν προσφέρεται γιὰ ἓνα τέτοιο ἀγώνα. Ἐκεῖ, ὅπου ἡ δομὴ τους ἀποδίδει συγκριτι-

2. «Νέοι Καιροὶ» Μ. 1981, Νο. 11, σελ. 1.

κά καλύτερα αποτελέσματα είναι στους τομείς του διεθνούς εμπορικού και οικονομικού ανταγωνισμού, της ύλικής ευημερίας, των πνευματικών και πολιτικών ελευθεριών. Στους τομείς αυτούς οι επιδόσεις των χωρών της ΚΟΜΕΚΟΝ και ιδιαίτερα της ΕΣΣΔ είναι κάθε άλλο παρά λαμπρές.

Με δυό λόγια ή ουσία του προβλήματος μπορεί να συνοψιστεί στα παρακάτω :

Στόν πολύμορφο αγώνα που διεξάγεται οι Δυτικές και πρωταρχικά οι Ευρωπαϊκές χώρες κινδυνεύουν από τη στρατιωτικοποίησή τους, ενώ η ΕΣΣΔ και οι σύμμαχοί της από την αποστρατιωτικοποίησή τους. Νικητής θα αναδειχθεί εκείνος που θα επιβάλλει στον αντίπαλο τους κανόνες του παιχνιδιού του, πείθοντας τους λαούς, πώς ο δρόμος που ακολουθεί είναι ο πιο ένδεδειγμένος για την ειρήνη και ευημερία της ανθρωπότητας και πρώτα απ' όλα της Ευρώπης.